

VERENIGING VRIENDEN VAN DE ISVW

Vriendenmagazine

JAARGANG 24 • NUMMER 2 • DECEMBER 2018

Marthe Kerkwijk: "Arendtiaanse vrienden hebben de wereld"

2
2018

Van het bestuur

Van oude en nieuwe bomen

De Vrienden zijn al ruim honderd jaar de steun en toeverlaat van de ISVW. Financiële bijdragen spelen daarbij een belangrijke rol. Die geef je tegenwoordig met een paar muisklikken. Je hoeft er bij wijze van spreken je stoel niet voor uit te komen. Tegen die achtergrond is het elke keer een fantastische gewaarwording als Vrienden ook bereid zijn om nog veel meer te doen.

Zo vonden we deze zomer zonder enige moeite drie nieuwe enthousiaste bestuursleden. Elders in dit magazine staan ze in de spotlights. Zij zorgen voor nieuwe ideeën en dadendrang. Even positief was de reactie op een oproep voor een vertegenwoordiger van de Vrienden in het ISVW-bestuur. Maar liefst tien kandidaten meldden zich. Allen met indrukwekkende cv's en veel ervaring in ondernemend en bestuurlijk Nederland. Een dezer dagen zullen we een keuze maken en onze nieuwe vertegenwoordiger in het volgende magazine voorstellen.

Helemaal overweldigend was de intekening voor het nieuwe Vriendenbos. Door de stormen van de afgelopen winter moet in het bos rondom het ISVW-Landgoed een deel van de beplanting worden vernieuwd. Vrienden hebben maar liefst vijftig nieuwe bomen en ruim vijftig nieuwe struiken geschonken. Voorafgaand aan het Filosofische Café van 18 november is de eerste boom feestelijk geplant. Tegelijk hebben we een paneel met een prachtig gedicht onthuld. De eerste strofe weerspiegelt voor mij de geestdrift die steeds weer in onze vereniging oplaat:

**Vrienden
zijn als bomen,
ze wachten
tot je nog eens langs komt
en ze zijn onverstoortbaar
als je wegblijft.
Ook na maanden afwezigheid,
kan je de draad
weer opnemen,
omdat ondertussen
niets werd afgebroken.**

Peter Jurgens, voorzitter

Rob Nagtegaal, penningmeester

65 jaar geleden ben ik geboren in Indonesië. Sinds mijn zesde woon ik in Nederland, vooral in Amsterdam en Amersfoort. In de jaren 70 studeerde ik economie in Amsterdam. Sinds 1981 ben ik getrouwd met Ingrid. Samen hebben we drie kinderen.

Na mijn studie heb ik steeds functies vervuld in het bedrijfsleven als bestuurder op financieel en organisatorisch gebied. Het langst bij architectenbureau Inbo. Sinds 2012 was ik bestuurder of commissaris bij een tiental bedrijven en stichtingen op uiteenlopend gebied. Van parkeerdiensten tot pensioenfondsen. Dat aantal bouw ik nu af en is inmiddels gereduceerd tot drie. Mijn vrije tijd besteed ik aan zaken: lopend of fietsend zwerven over de Veluwe, rijden op en rijdend houden van motoren uit de jaren 40, klussen in en om het huis, schaken op internet en aan lezen, onder andere over de Eerste Wereldoorlog.

Al ongeveer 15 jaar doe ik regelmatig mee aan leesgroepen van filosoof Dries Boele. Daarnaast hebben we al bijna 10 jaar een eigen informele leesgroep bestaande uit 12 lezers van diverse pluimage: jong-oud, man-vrouw, intensieve en extensieve filosofieliefhebbers. Onze boeken kiezen we volgens strikte regels die geen van ons kent. De diversiteit maakt de groep extra aantrekkelijk. Ik lees 'alles' op het gebied van filosofie, maar voel mij het meest aangesproken door oude Chinezen als Zhuang Zi en Lao Zi, door analytische filosofie en door vraagstukken als vrije wil en bewustzijn.

ISVW ken ik eigenlijk niet zo heel goed; ik heb maar een beperkt aantal cursussen gevolgd. Belangrijke doelstelling van de Vrienden is het verwerven van gelden en doneren aan ISVW. Ik ben nieuwsgierig hoe de relatie tussen een gever en een ontvanger werkt. Je kunt iemand een dichtbundel van Heine geven als je vindt dat hij te weinig Duits leest of geld schenken om hem helemaal zelf te laten kiezen. De boekenbon en het verlanglijstje zijn tussenvormen. Wat past bij je verantwoordelijkheid en wat draagt bij aan een goed gevoel van gever en ontvanger?

Mijn ambitie is via de Vrienden van ISVW filosofie voor een breed publiek toegankelijk te maken.

“Arendtiaanse vrienden hebben de wereld”

Door Marthe Kerkwijk

Wat is vriendschap en waarom is het zo belangrijk voor het menselijk bestaan? Die vraag leidt al minstens sinds Aristoteles tot een levendig debat onder filosofen. Volgens Aristoteles kan vriendschap op drie redenen gebaseerd zijn: je kunt de ander waarderen omdat je plezier aan haar ontleent, omdat ze nuttig voor je is of omdat je haar karakter waardeert. Daarvan vindt men de laatste reden doorgaans de beste, want alleen in dat geval geef je om je vriendin om wie zij is en niet enkel om wat je aan haar hebt.

Iemand's karakter waarderen is echter niet voldoende om te kunnen spreken van vriendschap. Een verdere vereiste voor vriendschap is een wederzijdse betrokkenheid op elkaar. In die zin verschilt vriendschap dan ook van liefde, want hoewel je kunt houden van iemand die jou niet ziet staan, kan er geen onbeantwoorde vriendschap bestaan. Als je iemand's karakter waardeert, maar zij het jouwe niet, dan is er simpelweg geen sprake van vriendschap. Kortom: hoewel vrienden om elkaar geven en er dus zeker wel een vorm van liefde komt kijken, is vriendschap niet eenvoudig een bepaald soort liefde. Liefde is, zo zou je kunnen zeggen, een *houding* die je hebt ten opzichte van een ander, terwijl vriendschap een specifiek soort *relatie* tussen mensen is.

Aristoteles

Het lijkt geen twijfel dat Aristoteles vriendschap bijzonder hoog in het vaandel droeg. “Niemand zou ervoor kiezen zonder vrienden te leven, ook al bezat hij alle overige goede dingen”, schreef hij in zijn ‘Ethica Nicomachea’, waarin hij uitgebreid aandacht aan vriendschap besteedt. Naar verluidt zou hij zelfs hebben be-

weerd dat vrienden belangrijker zijn dan vuur en water. Waarom is vriendschap zo belangrijk?

Ten eerste werkt een vriend als een spiegel. Volgens Aristoteles is vriendschap een ziel in twee lichamen. De karakters van echte goede vrienden lijken vaak op elkaar en we herkennen onszelf in onze goede vrienden. Het goede in het karakter van mijn vriend kan mij dan tot dezelfde deugden aansporen en een minder mooie karaktereigenschap van mijn

vriend kan mij aanleiding geven mijn eigen karakter op dat specifieke punt eens goed onder de loep te nemen. Misschien herken ik in mijn vriend mijn eigen zwaktes, of is niet mijn vriend maar ikzelf de oorzaak van de irritatie. Op die manier zorgen vrienden voor verbetering van elkaars karakter, en een goed karakter maakt gelukkig. “Om gelukkig te zijn, heeft men voortreffelijke vrienden nodig”, zegt Aristoteles dan ook.

Ten tweede is vriendschap noodzakelijk

voor het stichten van een gemeenschap. Volgens Aristoteles is de mens van nature een politiek dier dat alleen in gemeenschap met anderen gelukkig kan worden. Vriendschap is in die zin voor Aristoteles zelfs belangrijker dan rechtvaardigheid, want onder vrienden is rechtvaardigheid niet meer nodig. De vrienden geven namelijk om elkaar omwille van elkaar, wat meningsverschillen weliswaar niet opheft, maar belangenconflicten wel binnen de perken houdt.

Primair intimiteit

In veel filosofische discussies over vriendschap voert de eerstgenoemde reden de boventoon. Vriendschap behelst in de meeste theorieën een vorm van intimiteit. Aristoteles' idee van zielsverwantschap - een ziel in twee lichamen - vormt nog altijd het vriendschapsideaal. Vriendschap wordt daarmee als een persoonlijke relatie stevig in de privésfeer geplaatst en onderscheiden van de relaties die we in de publieke sfeer onderhouden, zoals met onze collega's, zakenpartners, partijgenoten of medeburgers. Vrienden delen een bijzondere vertrouwensband die deze intimiteit mogelijk maakt. Tegenover een vriend kun je je zwaktes en kwetsbaarheden tonen, want bij een vriend kun je erop vertrouwen dat zij je niet zal schaden.

Hoe vriendschap intimiteit mogelijk maakt, is onderwerp van discussie onder filosofen. Komt dat doordat vrienden hun diepste geheimen met elkaar delen, omdat ze het beste met elkaar voorhebben of omdat ze dezelfde waarden delen? Dat intimiteit een centrale rol speelt in vriendschappen staat echter nauwelijks ter discussie, noch dat vriendschappen vooral tot de privésfeer behoren.

Hannah Arendt

Een belangrijke filosoof die hierop een uitzondering vormt, is Hannah Arendt. Terwijl liefde volgens Arendt een privé-

aangelegenheid is, is vriendschap juist bij uitstek een publieke zaak. Daarmee haalt ze vriendschap met een grote zwaai uit het domein van de intimiteit. Terwijl intimiteit alleen kan bestaan bij gratie van bescherming tegen de buitenwereld is vriendschap volgens haar alleen mogelijk doordat vrienden betrokken zijn op de wereld. In tegenstelling tot veel andere volgelingen van Aristoteles benadrukt Arendt dan ook de tweede reden die voor Aristoteles vriendschap zo belangrijk maakt: voor de vorming van een gemeenschap is vriendschap een vereiste.

Zo op het eerste gezicht lijkt het vreemd om vriendschap uit de privésfeer te halen - de sfeer van de intimiteit - en in de publieke sfeer te plaatsen. Immers, het zijn juist onze vrienden die we toelaten in onze persoonlijke omgeving: we nodigen vrienden thuis uit, ook als het een rommeltje is, en we vertellen hen onze dromen en angsten. Kortom, we delen met vrienden die aspecten van ons bestaan die we beschermen tegen het publieke oog. Maar juist omdat we met vrienden vrijelijk kunnen delen hoe de wereld aan ons verschijnt, heeft vriendschap publieke waarde, volgens Arendt.

De menselijke conditie

Dat heeft te maken met de twee factoren die Arendt essentieel acht aan de menselijke conditie: nataliteit en pluraliteit. Nataliteit is ons vermogen iets nieuws te beginnen. Het meest karakteristieke voorbeeld hiervan is het feit dat we geboren worden. Door geboren te worden beginnen we iets nieuws. We voegen namelijk ons leven toe aan de wereld die er al is. Geboren worden is daarmee niet iets puur passiefs, ook al hebben we er geen keuze in. Dat is kenmerkend voor al ons handelen: we moeten handelen, we kunnen niet anders. Niemand is in staat geen invloed in de wereld te hebben.

Een ander kenmerk van menselijk handelen dat Arendt met haar term 'nataliteit' benadrukt is het feit dat we de gevolgen

van ons handelen nooit helemaal kunnen overzien. We handelen namelijk nooit in isolatie, maar altijd in de wereld die we met anderen delen. Anderen, die op hun beurt weer op telkens nieuwe manieren kunnen reageren op de handelingen van een ander. Op die manier is de wereld een publieke ruimte van op elkaar reagerende mensen. Ieder van hen heeft het vermogen in die wereld opnieuw te handelen en dus iets nieuws te beginnen, maar niemand weet waar het heen gaat.

Verbinding & afstand

In die wereld neemt ieder van ons een unieke plek in. Dat betekent ook dat ieder van ons de wereld op een andere manier beziet, maar ook dat ieder van ons op een unieke manier aan de anderen verschijnt. De wereld is dan ook hetgeen tussen ons mensen in ligt, hetgeen we met ons handelen samen vormgeven maar wat ons tegelijkertijd van elkaar scheidt en met elkaar verbindt. Arendt vergelijkt de wereld met een tafel waaraan iedereen plaatsneemt. Iedereen zit op een andere plek met de tafel tussen hen in en iedereen beschouwt de tafel van een iets andere kant, maar toch heeft iedereen dezelfde tafel met elkaar gemeen. De tafel verbindt iedereen die eraan plaatsneemt, maar omdat we allemaal aan tafel zitten - en niet bij elkaar op schoot, om het zo maar te zeggen - bepaalt de tafel ook de afstand tussen ons. De wereld die mensen delen wordt dus gekenmerkt door pluraliteit: we zijn allemaal op een andere manier betrokken op dezelfde wereld.

Een gedeelde wereld

Vriendschap is bij uitstek de intermenselijke relatie, volgens Arendt, die nataliteit en pluraliteit met elkaar verenigt. Vrienden erkennen elkaar als nieuwe, unieke individuen en waarderen elkaar als zodanig, omwille van elkaar. Daarnaast waarderen vrienden elkaars verschillen, omwille van elkaar. Omdat ik mijn vriend als uniek individu waardeer, heb ik interesse in hoe de wereld aan haar verschijnt, juist als dat anders is dan mijn manier van tegen de wereld aankijken. Het is bij gratie van onze vriendschap dat we in staat

zijn van elkaar te verschillen zonder dat dat onze gedeelde wereld bedreigt. Om de metafoer van de tafel maar weer te gebruiken: vrienden blijven door dik en dun bij elkaar aan tafel zitten, hoe verhit de discussies er ook aan toe mogen gaan. Op die manier is vriendschap noodzakelijk voor gemeenschapszin. En dat is voor Arendt misschien wel het allerbelangrijkst. Belangrijker, zelfs, dan waarheid of rechtvaardigheid. Want het is niet zo erg om over rechtvaardigheid radicaal van mening te verschillen en het is ook niet erg van je eigen gelijk overtuigd te zijn, maar het is verschrikkelijk als je van tafel wegloopt en uit naam van de waarheid weigert de wereld met een ander te delen.

Totalitarisme

Pas als dat gebeurt kan het allerergste wat Arendt kent een voet tussen de deur krijgen: totalitarisme. Totalitarisme dreigt, volgens Arendt, als de menselijke conditie – nataliteit en pluraliteit – ondergeschikt wordt gemaakt aan een enkele, sluitende ideologie. Het is de vriendschap, de intermenselijke relatie die gemeenschapszin in een pluralistische wereld mogelijk maakt, die ons daartegen beschermt. Arendt ageert dan ook tegen het oude gezegde 'ik heb Plato lief, maar de waarheid liever'. Ook haar eigen vriendschappen met mensen met wie ze het sterk oneens was, tonen hoezeer ze vriendschap belangrijker dan haar gelijk acht. Arendt volgt Aristoteles dan ook in zijn

opmerking dat de mens van nature een politiek dier is. Politiek, niet in de zin van machtswellust, maar in de zin van betrokken op de wereld. Om een gedeelde wereld in stand te houden is vriendschap nodig, en daarmee is vriendschap bij uitstek een politieke deugd.

Vrienden in hart en nieren

De vriendschap die Arendt voorstaat is veeleisend. Zou u het kunnen, bevriend blijven met iemand die over een onderwerp dat u heel belangrijk acht precies de mening voorstaat die u het meest bezwaarlijk vindt? Ik stel mezelf die vraag weleens en denk dan graag aan twee vrienden die ik tijdens mijn promotietijd in Londen had: Chris en Miroslav. Beide heren en ik kwamen regelmatig bijeen om samen te koken en over ons filosofieonderzoek te spreken. Het duurde nooit lang voordat de politiek ter tafel kwam.

Chris, een tory in hart en nieren, en Miroslav, een marxist zoals je ze zelden meer tegenkomt, waren het nooit, maar dan ook nooit, met el-

kaar eens. Beiden verweten elkaar een onderdrukkend regime (kapitalisme en stalinisme, respectievelijk) voor te staan en snaptten werkelijk van elkaar niet hoe de ander zo stom kon zijn en tegelijkertijd intelligent genoeg om te promoveren in de filosofie. Maar na het dessert namen ze altijd warm afscheid en spraken snel weer af elkaar weer te ontmoeten. Zelfs de Brexit kon hun vriendschap niet deren.

Waarachtige vrienden

Vrienden van de ISVW zijn voorbeelden van vrienden in de Arendtiaanse zin. Zij kunnen over elk denkbaar onderwerp elk denkbaar standpunt innemen en daarin radicaal van elkaar verschillen, maar door bij te dragen aan de ISVW als publiek domein – als de tafel waaraan iedereen kan plaatsnemen – tonen zij zich waarachtig vriendschappelijk.

Marthe Kerkwijk is filosoof en programma-coördinator bij de ISVW.

Vrienden van de ISVW zijn voorbeelden van vrienden in de Arendtiaanse zin

Gij zult spinazie eten

'Spinazie' is het filosofiecafé dat iFilosofie, het multimediale tijdschrift van ISVW, in de Openbare Bibliotheek Amsterdam organiseert. Marthe Kerkwijk, Erno Eskens en Mark Leegsma ontvangen gasten uit de wereld van de filosofie en bespreken nieuwe boeken en persoonlijke en maatschappelijke onderwerpen. <https://www.oba.nl/actueel/filosofie.html>

Gerard Geerlings, bestuurslid

Ruim een jaar geleden heb ik de basisopleiding 'Filosofie in de Praktijk' bij de ISWW gevolgd en heb ik mij verdiept in de grondbeginselen van de filosofie, maar ook kennis gemaakt met een aantal praktische methoden die, gebaseerd op filosofische theorieën, direct toepasbaar zijn. Een nieuwe wereld ging voor me open en ik besepte al gauw dat deze cursus maar een eerste stap was in de omvangrijke wereld van de filosofie. Er liggen nog veel schatten en nieuwe inzichten verborgen in al die filosofieboeken en in de breinen van filosofen.

Na mijn opleiding bij de ISWW heb ik een aantal filosofische cafés van de ISWW bezocht en ben ik Vriend van de ISWW geworden: ik wil dit unieke instituut graag ondersteunen. Sinds juni ben ik benoemd tot bestuurslid van de Vrienden met als missie door digitale tools in te zetten nieuwe, vooral jongere publieksgroepen aan de Vrienden van de ISWW te binden.

Ruimte scheppen

Door Annemarie Sijens, secretaris

Mijn opa droomde ervan om mooie kasten te bouwen. Op zijn vijftiende investeerde hij in zijn toekomst als timmerman en kocht hij een duimstok. Voor hem was dat meer dan een meetinstrument. Die aanschaf vertegenwoordigde zijn passie voor een ambacht, zijn toekomstideaal.

Als we over onze idealen praten, verlaten we de vaste grond van de ratio en laten we ons verleden met al het meet- en telbare achter ons. Toekomstdromen wortelen in chaos. In de hete werveling van losgeslagen elementen waar goden hun werken scheppen. Daarom vestigde de Griekse God Hephaistos zijn smidse niet op het aardoppervlak, maar in de gloeiende buik van de aarde. Onder een vulkaan waar steen in magma smelt.

Niet alleen goden, ook mensen beschikken over scheppingskracht. Wij kunnen delen van de wereld *herscheppen*. Sinds we lang geleden het paradijs verlieten, doen we dat ook. Van verzamelaars werden we jagers, veehouders, handelaars en landbouwers. We ontgonnen het land. Brachten de natuur in cultuur. Ploegend en bouwend vormden we lappendekens van landerijen, dorpen en steden. Van verzamelaars die de natuur intact lieten, werden we drieste scheppers van de toekomst.

Geestelijk fundament

Ik ben opgeleid om daaraan mee te werken. Aan de TU-Delft leerde ik meer dan ontwerpen, meten en rekenen. Daar leerde ik dat architecten ruimten scheppen en dat elk gebouw naast een fysiek ook een geestelijk fundament heeft. In de vorm van de trappiramide in Saqqara beeldde architect Imhotep de hiëroglief rechtvaardigheid uit. Abt Suger nam het idee 'God is licht' als uitgangspunt voor de eerste gotische kathedraal in Saint-Denis. Le Corbusier bouwde met La Chapelle een beeldhouwwerk van puin en beton, glas en licht. Immateriële waarden en ideeën verleenden deze gebouwen hun geestelijke fundament. Bouwmeesters met een stoutmoedige fantasie durfden ze in nieuwe vormen uit te drukken en vonden daartoe nieuwe bouwtechnieken uit. Ze verwerkelijkten geest in stof. Techniek, de meest dorre tak van de ratio, staat in dienst van die scheppingskracht.

Onze passie voor een gedroomde toekomst vertegenwoordigt een enorme stuwende kracht. Als we anderen enthousiast over onze idealen vertellen, kan de vonk overspringen. Zo brengen we geld en menskracht bijeen. Samenwerkend aan een gemeenschappelijk doel bouwden we kerken, scholen en culturen

op. Ook de ISW kwam zo honderd jaar geleden tot stand.

Reflectie

Na de Verlichting kwamen wetenschap en techniek in een stroomversnelling. Nu kregen we de wind pas goed in de zeilen. Dromen en verlangens realiserend, herschiepen we het aardoppervlak. En passant de elementen vervuilend. Dit illustreert dat passies en verlangens ook schaduwkanten hebben. Buiten het afgepaalde terrein van de ratio loert verleiding, steken ondeugden als hoogmoed, woede en hebzucht de kop op. Vaak handelen we dan als Kaïnzonen, adepten van een smalle toekomst: die van onszelf.

Van de mythe over Kaïn en Abel valt misschien juist iets leren. De akkerbouwer Kaïn sloeg zijn broer dood en trok daarna weg. Na die gewelddadige start wonnen akkerbouw en stedenbouw terrein op het oorspronkelijk Arcadië. Kijken we naar deze tijd, dan bewandelen wij Kaïns pad nog steeds. Onze eigen verlangens realiserend, offeren we het overkoepelende belang (klimaat, flora, fauna en dergelijke) op. Gaan we zo door dan eindigt het Antropoceen met een opgesoupeerde aarde, dor en asgrauw. Daarom is het belangrijk dat we onze blik regelmatig veruimen en ons serieus afvragen of we ook de neveneffecten van onze dromen willen realiseren. Reflectie en een goed gesprek, het ideële fundament van de ISW, kunnen ons daarbij helpen.

De Aarde met haar flora en fauna vertegenwoordigt in zekere zin de Abel in ons. Slapend wellicht, maar zeker niet dood. Als we de hechte band tussen onze verlangens (onze buik) en de techniek (ons hoofd) doorbreken, scheppen we weer ruimte voor het grotere geheel. Voor het voelen van ons hart.

Als we iets nieuws willen scheppen, creëren we dat op grond van onze ideeën en waarden. Ook aan ons hart kunnen we idealen ontlenen. Wat let ons om mee te werken aan een veerkrachtige natuur, een circulaire economie, evenwicht tussen groei en ontwikkeling, tussen welvaart en welzijn. Als we onze verbeeldingskracht inschakelen en wat gewoonten veranderen komen we een heel eind.

Mijn biografie

Mijn opa werd geen timmerman. Zijn vader nam hem het roer uit handen en schreef hem in voor de kweekschool. Toch bleven mijn opa's waarden dezelfde: omkassen en behoeden. Zijn fantasie vond andere vormen. Mijn biografie lijkt op die van mijn opa. Hij werd geen timmerman, ik geen architect. Net als hij heb ik de essentie van mijn vak behouden:

- bouwen is het scheppen van ruimte, in ons hoofd en voor ons hart;
- elke schepping heeft een geestelijk, immaterieel fundament.

Graag zet ik dat in om binnen ISW aan *samen leven* te bouwen.

Interview met Joke van Zijl: "Bergson praat tegen me"

Binnenkort komt bij ISVW uitgevers een geheel nieuwe vertaling uit van 'De creatieve evolutie', door velen beschouwd als het meesterwerk van de Franse filosoof Henri Bergson (1859-1941). In 1907 brak hij daarmee wereldwijd door. Reden voor een goed gesprek met vertaalster Joke van Zijl, over in de duur gaan zitten, hoe abstract denken is begonnen en het oog van de kammossel.

Door Mark Leegsma

Hoe kwam je erbij dat 'L'évolution créatrice' nu maar eens vertaald moest worden?

"Dat was niet mijn idee, maar dat van de uitgever, Erno Eskens. Een aantal jaren geleden besloot ik samen met een schoolgenote die ik bij de ISVW had ontmoet en die toen de opleiding tot literair vertaler volgde, ter oefening een tekst te vertalen. We kozen een essay uit een boek dat ik maar liefst tweemaal op de plank had staan, 'La pensée et le mouvant' van Henri Bergson. Naderhand heb ik Jan Bor, een van Nêerland's grootste Bergsonkenners, die vertaling laten lezen en die vond hem heel aardig. Sterker nog, zo opperde hij, ik zou er nog een paar kunnen vertalen die niet eerder in het Nederlands waren verschenen en er dan een bundeltje voor publicatie van kunnen maken. Zo gezegd, zo gedaan. Jan zocht uit welke teksten niet eerder in het Nederlands waren vertaald, ik heb me vervolgens over die teksten ontfermd en ze uiteindelijk aan Erno aangeboden en die wilde ze wel uitgeven. Dat is de bundel 'Essays over bewustzijn en verandering' (ISVW uitgevers, 2014) geworden."

En toen kwam je bij de Évolution?

"De eerste en enige Nederlandse vertaling is heel oud, uit 1928 geloof ik, en bovendien niet meer te krijgen. Erno vond de tijd rijp om zo'n belangrijk werk opnieuw beschikbaar te maken en vroeg me of ik er iets in zag het te vertalen. Ik heb het toen aangeschaft met de bedoeling het eerst eens op mijn gemak te bekijken, maar ben toch vrijwel meteen aan de slag gegaan. Wat ik fijn vond is dat de uitgeverij me geen deadline oplegde. Ik kon zo

snel en langzaam gaan als ik zelf wilde. Het moment dat ik het zelf ook wel eens wilde gaan afronden kwam vanzelf, maar alles bij elkaar heb ik dat boek jaren met me meegesleept."

Hoelang dan?

"Dat weet ik niet precies en eigenlijk wil ik het ook niet weten! Enfin, ik zal er eind 2015, begin 2016 aan zijn gaan werken. Vóór de zomer van dit jaar heb ik het eerst aan Hein van Dongen, ook een groot Bergsonkenner hier te lande, voorgelegd. En daarna heb ik het, eindelijk, bij de uitgever ingeleverd. Dat is lang, hoor: heel 2016 en '17 en een deel van 2018. Het is ook een dik en moeilijk boek."

Wat vond je er moeilijk aan?

"Het vereist specialistische kennis. Als je alleen uitgaat van de woordenboekbetekenis van bepaalde woorden, kun je er niet mee spelen. Zo heb ik heel nauwkeurig uit moeten zoeken hoe de evolutionaire ontwikkeling van het oog bij de mens en de gewervelde dieren lijkt op die van de kammossel! En dat moest ik niet één, maar wel drie, vier keer opnieuw uitzoeken, telkens als ik het tegenkwam bij het opnieuw doorlezen van het boek."

"Waar ik me ook in heb verdiept, is de wetenschappelijke discussie over evolutie in Bergson's tijd, het begin van de twintigste eeuw. Als we tegenwoordig aan evolutie denken, dan plakken we daar als vanzelfsprekend de naam Darwin op, maar toen was het speelveld veel opener. Je had naast Darwins evolutietheorie die van Lamarck en Spencer, je had de deterministen versus de vitalisten. En toen kwam 'De creatieve evolutie', Bergson's heel eigen bijdrage aan die discussie. Wil je zo'n

werk vertalen, dan moet je wel weten wat er verder zoal werd gezegd. Dat is heel intensief."

Hoe heb je je op dat enorme karwei voorbereid?

"Waar ik veel aan heb gehad is 'Evolutionair denken' van Chris Buskes (Uitgeverij Nieuwezijds, 2006), dat gaat over hoe evolutie eigenlijk in alles zit. Als ik erover nadenk, is het bijna in de sfeer van Bergson, namelijk dat er telkens iets nieuws ontstaat en dat dat almaar doorgaat. Niet dat Buskes dat in navolging van Bergson zegt, maar goed."

Kreeg je een soort Eureka-gevoel wanneer je eenmaal de juiste manier om iets te vertalen had gevonden?

"Pas veel later. Gewoonlijk vertaal je een boek – ik heb er zo'n vijftien vertaald in mijn leven – door gewoon te beginnen, zonder het eerst helemaal te lezen. Daarna ga je er goed Nederlands van maken, dan je vertaling nalezen en vaak nóg een keer nalezen. Ik heb dit boek wel vijf, zes keer nagelezen, omdat ik er elke keer méér inkwam, méér wist en het dus makkelijker kon formuleren. Maar als ik dan weer veel had veranderd, dacht ik: nu moet ik er nóg eens doorheen."

Ging het om enkele woorden?

"Nee, ik begon te begrijpen wat Bergson bedoelt en kon het steeds iets meer in mijn eigen woorden zeggen. Je moet het je eerst eigen maken, wil je het kunnen zeggen. Dat is bij dit boek bij mij stapsgewijs gebeurd. Op den duur ga je denken als Bergson. Althans, ik heb de indruk dat ik dat zo af en toe benaderde."

Ook in alledaagse dingen?

"Jazeker! Bijvoorbeeld dat het leven elke dag iets nieuws voortbrengt. Dat alles met alles samenhangt, dat de schepping altijd maar doorgaat. De 'duur' is dat, hè? De duur is een tijd die anders is dan de klokkentijd, het is de tijd die je beleeft. Daar zit ook de verandering in die er permanent is en die nieuwe dingen schept. Ik geloof dat ik dat de belangrijkste bood-

schap vind: de onvoorspelbaarheid van de toekomst. "De weg ontstaat gaandeweg de handeling die erop plaatsvindt, omdat hij niet meer is dan de richting van die activiteit", zegt Bergson ergens. Dat vind ik ontzettend mooi. Ik moet daarbij erg aan het Taoïsme denken, wat me bijzonder bevalt. Ik dacht steeds dat Bergson het Taoïsme kende, maar het schijnt dat hij daar niets van afwist."

"Om te voelen wat duur is moet je erin gaan zitten, maar dat is haast niet te rijmen met onze rationele, analytische manier van denken. Wij kunnen alleen een verandering zien als we zeggen: dit is nu, dat is dan, enzovoorts. Maar zo blijf je opsplitsen – en dan is het de beweging of de evolutie niet meer! De beweging is een geheel van gebeurtenissen. Zelfs het woord 'gebeurtenissen' zou je hier moeten weglaten omdat dat alweer scheidingen aanbrengt in iets ondeelbaars. Dat het almaar dóórgaat, dáár zit juist de verandering in. Dit beseffen is heel belangrijk om wakker te blijven, om niet in de rationele denkwijze te verstarren. Als het niet bewezen kan worden via de ratio, dan klopt het niet, denken we al gauw, maar waar het gaat om het denken van beweging en dus ook van evolutie graaft de

analytische denkwijze zijn eigen valkuil."

Welke andere passages in 'De creatieve evolutie' hebben je bijzonder aangesproken?

"Ik vind het heel mooi hoe hij het begin van abstract denken bij de mens beschrijft. Mensen en dieren hebben taal nodig om gemeenschappelijke handelingen uit te kunnen voeren, samen te werken, etcetera. Bij dieren is dat anders dan bij mensen. Die hebben tekens die vast bij iets moeten horen, omdat ze het niet met hun verstand maar met hun instinct interpreteren. Er wordt niet over nagedacht, dus het moet steeds hetzelfde en herkenbaar zijn. Wat het teken bij de mens zo bijzonder maakt is dat het beweeglijk is. Belangrijker dan dat een teken arbitrair is, is dat het kan bewegen: vandaag betekent het 'tafel', morgen iets anders. Tussen generaties verschuiven betekenissen van woorden en zelfs van persoon tot persoon zullen de grenzen nooit dezelfde zijn."

"Dan geeft Bergson prachtig aan wat het begin is van abstract denken. Eerst is de mens een handelend wezen: hij is met de materie bezig en geeft er een naam aan,

omdat hij het uit het geheel scheidt; hij is helemaal niet abstract bezig. Aanvankelijk kon je daarom niet benoemen wat niet in de buurt is, maar omdat het woord beweeglijk is, kun je op een gegeven moment iets benoemen wat je *niet* meer ziet. Dan zegt Bergson: "Alleen omdat het woord beweeglijk is en van het ene ding overgaat op het andere, moest het verstand het vroeg of laat halverwege zijn tochten opvangen terwijl het nergens bijhoort, om het toe te passen op een object dat geen ding is en, tot dan toe verborgen, wachtte op het woord om het te helpen vanuit het duister in het licht te treden." Dat is echt Bergson, hè?"

Zijn er zaken die het Frans van Bergson typeren?

"Hij is duidelijk iemand die de klassieken gelezen heeft. Ik dacht af en toe dat hij bezig was met een homerische vergelijking! Bergson was een voortreffelijk redenaar en zo populair dat de collegezalen uitpilden; de ladders stonden buiten tegen de muren om door de ramen nog mee te kunnen genieten! Als ik dat boek lees, dan is het Frans zo dat hij tegen me praat. Hij overtuigt me – juist daarom houd ik me aan de tekst zoals hij daar staat. Ik denk dat zijn Frans ook een soort

redevoering is, hij maakt mooie volzinnen. Soms onbegrijpelijk [lacht], maar dat mag: ik hoef niet alles te begrijpen, toch?"

"Nu kun je zeggen dat die stijl niet van deze tijd is, maar dan moet je Bergson überhaupt niet vertalen. Die is namelijk wel heel erg van Bergson. Hij vertelt het op een bepaalde manier, dat vormt een geheel en dat moet je niet splitsen. Zoals je een muziekstuk niet uit elkaar kunt halen, zoals Bergson zegt, net zo kun je dit niet van Bergson afhalen. Het hoort erbij."

Ga je Bergson missen?

"Bergson was een aangename metgezel. Al las ik hem opnieuw en opnieuw, het was prettig. Hij heeft een soort argumentatie waar hij de tijd voor neemt, hij neemt de tijd om het *jou* uit te leggen. Ik vond het nooit erg om weer te gaan vertalen; ik vond het zelfs een beetje thuiskomen. Nou is vertalen voor mij altijd al een beetje thuiskomen, maar Bergson was een heel prettige metgezel, jarenlang."

Terugblik op de Vriendendag 2018

Door Ellie Teunissen

Op 17 juni hield ISVW haar jaarlijkse Vriendendag. De dag startte al vroeg met een bijeenkomst van de Gold Card-houders en één vertegenwoordiger van de leesgroepen ISVW, waarna voorzitter Peter Jurgens om 11.00 uur de Algemene Ledenvergadering opende. Met 39 vrienden konden we van een mooie opkomst spreken. Naast de vaste agendapunten bracht het bestuur de volgende beleidspunten onder de aandacht: het gastheerschap en gastvrouwschap, het wervingsbeleid en de fiscale status van de Vrienden. Het gesprek met de leden verliep geanimeerd.

Afscheid

Tijdens de ALV namen we afscheid van interim-secretaris Ellie Teunissen en penningmeester Gerard Teunissen. Zij werden uitvoerig bedankt en kregen elk een boekenbon en een bos bloemen. Ter vergadering benoemden de leden drie nieuwe bestuursleden. Rob Nachtegaal is benoemd tot penningmeester, Gerard Geerlings tot algemeen bestuurslid met de portefeuille Interactieve communicatie met de leden en Annemarie Sijens tot secretaris. Het volledige verslag van de ALV, met de genomen besluiten vindt u op <http://vrienden-isvw.nl>

Het Vriendenbos

Na de broodmaaltijd volgde het inhoudelijke middagprogramma. Dit stond geheel in het teken van het thema bomen. Het bos op het landgoed van de ISVW heeft onder recente stormen geleden en is toe aan herstel en onderhoud. Dit was aanleiding voor het bestuur van de Vrienden om actie te nemen en de in het bos ontstane gaten weer op te laten vullen. Stefan Steenkamp presenteerde daarom het Vriendenbos, een plan om de Vrienden nieuw te planten bomen te laten adopteren. Daarna vertelde boomdeskundige Kassim Revoort de leden welke bomen er gezien klimaat en ligging van het bos in aanmerking komen. Er bleek genoeg te kiezen, van hoog opgroeiende eiken en beuken tot de bescheiden kornoelje.

Intelligent & beziel

Om ons verder te enthousiasmeren, leidde Erno Eskens ons vervolgens het wood-wide-web in. Bomen blijken met elkaar te communiceren, wisselen informatie uit. Dat wijst in de richting van intelligentie. Aandoenlijk waren de tot film gemonteerde foto's van twee ontkiemende bonen die beide naar dezelfde 'stut' hengelden. Zodra een van beide de stut vasthad, was de teleurstelling van de tweede bonenplant die nu een andere stut moest zoeken, bijna voelbaar. Het riep de vraag op of ook planten een ziel hebben.

Na de pauze gaf Vriendin Myrjam Bakker-Boone een creatieve workshop tekenen op muziek. Het was mooi om te ervaren dat verschillende muzieksoorten tot heel andere tekeningen leidden. Tegen vijven rondden we de dag af met een feestelijke borrel in de lounge.

Het Liberalisme: waarheen?

Door Kees Hellingman

Over het liberalisme zijn in de loop van de laatste twee eeuwen veel boeken geschreven, het meest nog in de laatste halve eeuw. Waarom dan aandacht besteden aan het boekje 'Liberalisme en maatschappelijk handelen' van de humanistische filosoof John Dewey uit 1935?

Na de Eerste Wereldoorlog, en speciaal na de beurskrach van 1929, ging Dewey, inmiddels zeer beroemd geworden als filosoof van onderwijs, opvoeding en democratie, zich meer met sociale en maatschappelijke filosofie bezig houden. Zijn 'Liberalism and Social Action', nu vertaald en bij de ISVW uitgegeven, vormt de neerslag van een drietal lezingen die hij in opdracht aan de universiteit van Virginia heeft gegeven. Het boekje heeft inmiddels vele herdrukken gehad, bij verschillende uitgevers. Het verschil met de meeste andere boeken over dit onderwerp is dat Dewey in zijn bondige beschrijving van de geschiedenis van het liberalisme de filosofische lijn volgt, zodat de lezer een inkijkje krijgt in denken en doen van hervormers als Adam Smith, Jeremy Bentham en John Stuart Mill, terwijl denkers als Hegel en Comte eveneens de revue passeren.

Vrijheid als economische betekenis

In de filosofie van John Locke, de vader van het liberalisme, ging het om bescherming van de burgerrechten tegen de toenmalige usurpatie van een feodale politieke macht: dominante klassen (adel en leenheren) bepaalden het werk en de werkomstandigheden van 'horigen'. Bevrijding hiervan was Lockes bedoeling. Zijn denkbeelden waren in de Franse Revolutie van groot belang en lagen ten grondslag aan de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring van 1776: vrijheid, gelijkheid, broederschap. Bij de overgang van een grotendeels agrarische naar een meer dynamische, industriële maatschappij kreeg het begrip vrijheid, dat in het woord liberalisme besloten ligt, een nieuwe, meer op economie gerichte betekenis. Voor de rijke industriëlen kreeg het als betekenis: vrijheid van ondernemerschap, waarbij de zeggenschap en de winsten aan de ondernemer toekomen.

Productiemiddelen

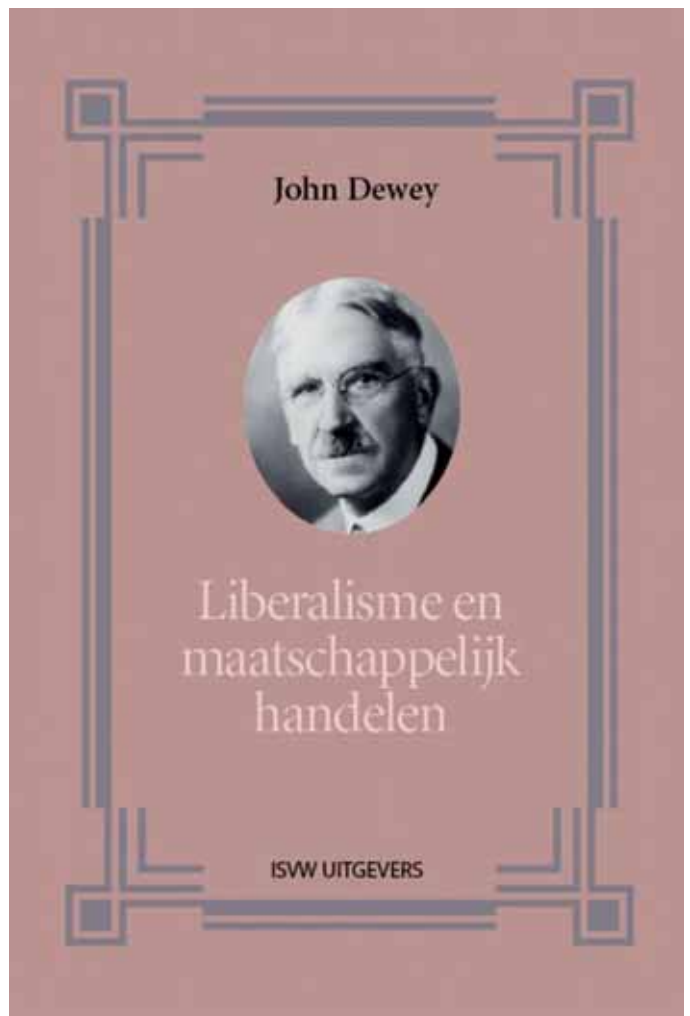
De ideeën van Locke waren niet goed toegerust voor deze nieuwe situatie. In een economie waarin inkomen, noch vermogen, noch erfenis aan enige bovengrens gebonden is, leidde dit in enkele generaties tot een bovenklasse van rijken en superrijken, nog maar kort geleden zo vaardig beschreven door de Franse econoom Piketty. Zo begon er in plaats van een tijdperk van vrijheid voor allen, naar het idee van de vroegere liberalen, een tijdperk van economische macht voor enkelen. Door toenemende welvaart en de groei van een representatieve democratie zagen liberalen van het beginnende industriële tijdperk, zoals Bentham en Mill, niet dat de private macht over de nieuwe productiemiddelen, die het leven van allen beïnvloedden, op dezelfde manier zou gaan werken als de private politieke macht zonder controle. Het gevolg was het ontstaan van een nieuwe verarmde klasse,

weliswaar met alle politieke vrijheden, maar geen mogelijkheden om daar iets mee te doen.

Wat moet er gebeuren?

'Wat op dit moment het liberale streven blokkeert, is de opvatting dat het bereiken van idealen als vrijheid, de ontwikkeling van je persoonlijkheid en het middel van georganiseerde maatschappelijke inspanning onverenigbaar zijn. Het vroege liberalisme beschouwde de afzonderlijke en concurrerende economische handelingen van individuen als het geëigende middel om het ideaal van sociaal welbevinden te bereiken. Nu moeten we het perspectief omdraaien en inzien dat gesocialiseerde economie het middel is om het ideaal van een vrije persoonlijke ontwikkeling te bereiken.' ('Liberalisme en maatschappelijk handelen', blz. 102)

John Dewey: 'Liberalisme en maatschappelijk handelen'
Vertaling: Kees Hellingman. Met een voorwoord van Bas de Gaay Fortman. ISVW uitgevers, 2017

Hoe zien zij ons?

Door Annelies Veen

In de Frederik van Eedenlezing 2018 riep Mogobe Ramose ons dringend op om met vreemdelingen en andersdenkenden een dialoog te voeren. De Vrienden hebben zijn advies ter harte genomen.

Zondag 16 september organiseerden ze het Filosofisch Café met twee prachtige mensen uit Afrika. Joost Vullings - politiek commentator van onder andere Eén Vandaag maar vooral mijn zoon - ging in gesprek met de vluchtelingen Fiston Runyemera uit Congo en Ghedam Ghirmay uit Eritrea. Hoe kijken ze tegen onze samenleving aan, wat kunnen we van ze leren, kunnen ze ons een spiegel voorhouden?

Fiston (30) en Ghedam (27) ken ik door de taalcoaching die ik voor beide mannen verzorg binnen de Organisatie Taalcoaching Utrechtse Heuvelrug. Bij mijn coaching gaat het er niet alleen om op informele manier met de Nederlandse taal te oefenen, maar ook om mijn leerlingen

met onze cultuur en onze omgangsvormen kennis te laten maken. Net als alle vluchtelingen wordt van Fiston en Ghedam verwacht dat ze onze taal leren spreken en zich aan onze gewoontes aanpassen. Er is dus sprake van eenrichtingsverkeer. Dat neemt niet weg dat vluchtelingen ook zo hun ideeën over ons hebben en dat hun ervaringen ons aan het denken kunnen zetten.

Bijvoorbeeld over onze vooroordelen. Die hebben we niet, toch? Op weg naar de plek waar ik Fiston en Ghedam die zondag zou ophalen, betrapte ik me op de gedachte dat ze weleens niet op tijd zouden zijn. Afrikanen zijn toch niet zo punctueel als wij Nederlanders? Ik was blij dat ik ze al in de verte zag staan, een paar minuten vóór de afgesproken tijd zelfs!

Tolerantie

Twee enigszins gespannen mannen stapten in. Een Congolees en een Eritreeër samen met een Nederlandse in een auto, drie verschillende culturen op zoek naar

een manier om samen te leven. Beide Afrikanen hebben een eigen vluchtverhaal. Ze maakten bij hun aankomst in een AZC totaal anders kennis met ons land. Voor de een was de eerste ontmoeting een kille bejegening, voor de ander een ogenschijnlijk gastvrij gebaar: "Meneer, u kunt overal naar toe." Wordt er ook al op land van herkomst gediscrimineerd?, vraag ik me af.

Zijn we wel zo tolerant als we denken? Bieden onze strenge toelatingseisen ruimte aan de unieke situatie van asielzoekers? Omdat Congo niet meewerkt, wacht Fiston al negen jaar op een verblijfsvergunning, terwijl Ghedam uit Eritrea hier al vrij snel legaal was en aan zijn droom kon gaan werken.

Wij zijn gezellig

Want een droom hebben ze. Fiston wil, als de omstandigheden in Congo dit toelaten, weg uit ons land waar hij, zo verwacht hij, zich nooit helemaal thuis zal voelen. Hij wil met alle opgedane kennis en ervaring terug naar zijn land van her-

komst waar hij het veel gezelliger vindt dan bij ons. Ghedam, die in Eritrea de onvrijheid van de dictatuur aan den lijve heeft ondervonden, denkt er niet over om ooit terug te gaan. Hij geeft de voorkeur aan de vrijheid en de kansen die Nederland biedt.

Het woord is gevallen: gezellig. Voor ons Nederlanders is het een begrip, gezelligheid is een onlosmakelijk deel van onze cultuur, vinden we. Fiston en Ghedam verbazen zich daarover. Ze vertellen over hun ervaring met het voetbalteam waarin ze spelen. Hier gaan de spelers direct na de wedstrijd weg. Nog wat lekker napraten en wat drinken is er niet bij, laat staan dat ze samen eten. Zowel in Congo als in Eritrea is dat anders: veel gezelliger. Ze missen dat. De Vrienden hebben weer wat geleerd: onze gezelligheid is ook niet alles.

Moedig

Met enige ontroering keek ik tijdens het gesprek naar Fiston en Ghedam die de moed hadden in een vreemde omgeving zo open hun verhaal te doen, aangemoedigd door de vragen en houding van Joost en het geïnteresseerde gehoor van zo'n vijftig Vrienden. Ze waren opgelucht en heel blij met alle aandacht voor hun verhaal. Op weg naar mijn huis stond het gesprek niet stil, evenals aan mijn eettafel daarna. Samen eten en praten, elkaar respecteren ondanks afkomst en huidskleur! Ik vind het een voorrecht ze te mogen begeleiden.

(Tekst m.m.v. Paul Troost)

Filosofisch Café over Veerkracht

Ze leken verdwenen, uitgeroeid: indianen, de oorspronkelijke bewoners van Amerika, en met hen hun culturen, talen en verhalen. Maar ze tonen veerkracht en laten weer van zich horen.

Op 18 november, na het planten van de eerste nieuwe boom in het Vriendenbos, deed Serv Wiemers, schrijver en freelance diplomaat, daar verslag van. Voor zijn boek 'Veerkracht' (ISVW uitgevers) bezocht hij dertig indianenreservaten en sprak indiaanse leiders. Ongeveer 45 Vrienden discussieerden met Serv over het onrecht dat de indianen is aangedaan en over de misschien wel onoverbrugbare verschillen in cultuur en leefstijl tussen indianen en ons, westerse mensen.

Tegelijk met het Filosofisch Café voor volwassenen verzorgde Brenda Raa weer een goedbezocht Kidscafé voor jongeren.

“Een boom is een heel trouwe vriend”

“Op internet las ik dat het verplanten van een boom veel schade kan veroorzaken aan de boom en het advies luidde dan ook: laat een boom staan waar hij staat. Chinezen zijn heel wat reëler en soepeler en zeggen: de beste tijd om een boom te planten was twintig jaar geleden. De op één na beste tijd is nu.”

“De hier geplante boom is een moeraseik, een ‘*quercus palustris*’. De naam van de moeraseik is misleidend. De boom wil helemaal niet in een moeras staan, maar liever in wat drogere grond. Hij doet het overigens ook heel goed in de bebouwde kom als laanboom. We zien hem nu kaal, maar in het voorjaar krijgt hij grote, diep ingesneden bladeren en een volle piramidevormige kroon met horizontale takken die pas een beetje gaan buigen als de boom ouder wordt en de takken dus langer. Indrukwekkend is dan het horizontale dak onder de kroon van de boom, het effect van die horizontale takken. Degene die deze boom uitgekozen heeft, moet gedacht hebben: wat een indrukwekken-

de boom, wat een mooie, indrukwekkende grote boom, wat een boom van een boom!”

“Mijn enige zorg was dat hij alleen is. Hoe gaat hij zorgen voor een nageslacht? Hij is eenhuizig, dat wil zeggen dat hij zowel mannelijke als vrouwelijke bloemen draagt. Maar zichzelf bestuiven is ook voor een boom niet goed. Nu heb ik gelezen dat bepaalde eenhuizige bomen het stuifmeel dat op de stempels terecht komt, onderzoeken om te kijken of dit van henzelf is. Komt het van de boom zelf, dan wordt het tegengehouden waarna het sterft. Maar daarmee heeft hij nog geen stuifmeel van een andere boom. Ik hoopte daarom van harte dat er al ergens een moeraseik staat of dat stuifmeel zich over een heel grote afstand kan verspreiden.”

“Een boom ten geschenke krijgen is iets bijzonders. Een boom ten geschenke geven is extra bijzonder en helemaal als je die aan de ISWW schenkt waar alle bomen

zo toegankelijk zijn. Ik heb nog nooit eerder een boom aan iemand cadeau gegeven. Ik denk dat dat voor de meesten van u ook geldt. Het bijzondere van een boom als geschenk is dat je iets levends schenkt en vooral iets langlevends. De kans is groot dat lang nadat wij allemaal – iedereen die hier nu getuige is van de komst van de nieuwe bomen – van deze aardbodem verdwenen zijn dat deze bomen en struiken hier nog rustig staan na te denken.”

“Bijzonder is ook dat het niet alleen voor de ontvanger, maar ook voor de schenkers een unieke ervaring is, althans dat is het voor mij. Je geeft iets concreets dat je zelf hebt uitgekozen. Hierdoor krijg je er een band mee. Je kunt teruggaan naar je geschenk en gaan kijken hoe het ermee gaat, of ze al een beetje willen groeien, of ze een beetje leuk met elkaar omgaan. Vervolgens kun je in hun schaduw of, in geval van de moeraseik onder zijn mooie horizontale dak, in het gras gaan zitten om met andere vrienden een stevige filo-

sofische boom op te zetten. Zoiets heb je niet met de meeste andere cadeaus, bijvoorbeeld als je meebetaalt aan een gezamenlijk cadeau dat bedoeld is voor een reisje naar Indonesië, Nieuw-Zeeland of Australië of voor een duur meubelstuk of kunstwerk. Die geschenken verdwijnen uit het oog van de schenker. Een boom daarentegen is een heel trouwe vriend. Zelfs als je jaren niets van je laat horen of zien, staat hij als je terugkomt, gewoon nog te wachten en mag je opnieuw in zijn schaduw gaan zitten. Een boom ten geschenke geven aan de ISVW is een vriend ten geschenke geven én een vriend krijgen.”

Toespraak van Joke van Zijl, uitgesproken bij het planten van de eerste nieuwe boom in het Vriendenbos

Vriendenbos

Vrienden zijn als bomen

Vrienden zijn als bomen, ze wachten tot je nog eens langs komt en ze zijn overstaanbaar als je wegblijft. Ook na maanden afwezigheid, kan je de draad weer opnemen, omdat ondertussen niets werd afgebroken.

Vrienden zijn als bomen op een goede afstand van elkaar geplant. Zo moeten ze elkaar niets betwisten, ze kennen ook geen afgunst maar nodigen wel elkaar uit om hoger te groeien.

Vrienden zijn als bomen en bomen buigen niet maar wuiven.

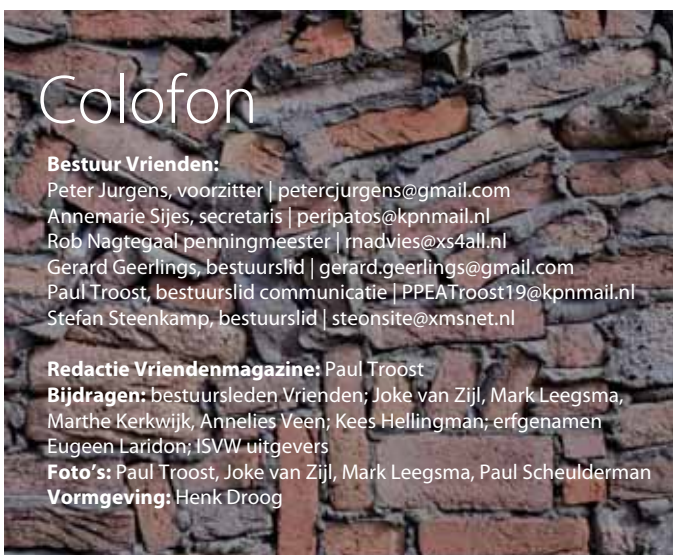
Eugeen Laridon

Eugeen Laridon stamde uit een notabele familie in Diksmuide. Hij werd geboren in 1929 en priester gewijd in 1954. In 1976 werd hij tot hulpbisschop van het bisdom Brugge benoemd. Als vicaris-generaal was Laridon onder andere verantwoordelijk voor media, cultuur en toerisme. Hij stierf in 1999 en werd begraven op het kerkhof van Diksmuide. De Belgische stad Roeselare heeft een Mgr. Eugeen Laridonstraat. Hij schreef diverse pastorale en religieuze teksten. Laridon was geen bijzonder productief auteur, maar stond in België bekend als een zeer verdienstelijk dichter. Een van zijn gedichten is 'Vrienden zijn als bomen' dat wij met toestemming van zijn familie voor het paneel van ons Vriendenbos mogen gebruiken.

Filosofische wandeling Leiden

Denkend aan Descartes en andere denkers en zieners ziet rondleider Florian Jacobs (foto) voor de voormalige verblijfplaats van de oude wijsgeer vele vergezichten, methoden en twijfels. Samen met Marthe Kerkwijk en Erno Eskens verzorgde hij op 21 oktober de jaarlijkse filosofische wandeling, dit keer door Leiden. 75 vrienden liepen of slenterden mee en beleefden de plaatsen waar Leidse filosofen ooit woonden, leefden of hun wijsgerige en theologische disputen uitvochten. Na afloop werd in het Grand Café van de Hortus druk nagepraat en werden de uitgedroogde kelen al dan niet met een alcoholische versnapering nat gehouden.

Website Vrienden

Informatie over de Vrienden en de leesgroepen vindt u op de website <http://vrienden-isvw.nl/>

Facebook

Bezoek de Vrienden op facebook onder Vereniging Vrienden van de ISVW

iFilosofie

Abonneer u gratis op iFilosofie, het digitale magazine van ISVW, met artikelen, interviews en recensies <http://www.ifilosofie.nl/>